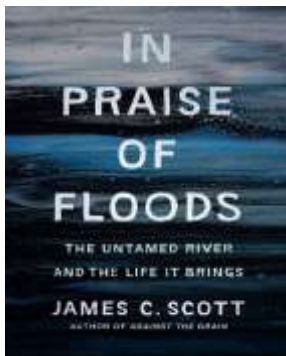

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

เทียนชัย สุริมาศ¹

Thianchai Surimas²

ชื่อหนังสือ: In Praise of Floods: The Untamed River and the Life It Brings

ผู้เขียน: James C. Scott

สำนักพิมพ์: Yale University Press

ปีที่พิมพ์: 2025

จำนวนหน้า: 248 หน้า

การสรรเสริญน้ำหลาก: แม่น้ำที่ไหลอย่างอิสระกับ ชีวิตที่มากับสายน้ำหลาก

หนังสือ In Praise of Floods: The Untamed River and the Life It Brings เป็นผลงานชิ้นสุดท้ายของเจมส์ ซี. สก็อตต์ (James C. Scott) ที่ถูกตีพิมพ์หลังจากที่สก็อตต์เสียชีวิตไปในปี 2025 สก็อตต์เป็นนักรัฐศาสตร์และนักมานุษยวิทยาที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้หลายเล่ม เช่น Weapons of the Weak ที่นำเสนอเรื่องการต่อสู้ของผู้อ่อนแอผ่านการเมืองในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นงานเขียนที่มีการกล่าวถึงอย่างมากในแวดวงรัฐศาสตร์และการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีหนังสือเรื่อง Seeing Like a State รวมทั้ง The Art of Not Being Governed และ Against the Grain ที่นำเสนอผ่านความสัมพันธ์ของคน รัฐ การพัฒนา และภาคเกษตรกรรม หนังสือทั้งหมดข้างต้นล้วนอธิบาย

¹ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: thian.su@tu.ac.th

² Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

ด้วยแนวคิดด้านการเมืองและรัฐศาสตร์ ผ่านการทำงานของรัฐบาล การควบคุมผู้คน และการพัฒนาในภูมิภาคอย่างลึกซึ้ง งานเขียนของสก็อตต์มีความโดดเด่นในการนำเสนอข้อมูลภาคสนามเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic fieldwork) และการตีความ (Interpretation) ที่เฉียบคม สำหรับหนังสือ *In Praise of Floods: The Untamed River and the Life It Brings* ยังคงนำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจทางการเมืองและการพัฒนาเช่นเดิม แต่หนังสือเล่มนี้มีความแตกต่างจากงานที่กล่าวมาข้างต้น เพราะสก็อตต์หันมาสำรวจและศึกษาชีวประวัติของแม่น้ำแทนการอธิบายผ่านความเป็นไปของผู้คน โดยเฉพาะแม่น้ำอิรวดี (Ayeyarwady) ในประเทศเมียนมา ผู้วิพากษ์เลือกหนังสือเล่มนี้เพื่อสะท้อนมุมมองอื่นในวิกฤติสิ่งแวดล้อมที่โลกกำลังเผชิญ และวิพากษ์หนังสือเล่มนี้บนฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้ที่ศึกษาเรื่องแม่น้ำและการพัฒนา มาตลอดเกือบสิบปีที่ผ่านมา

ในหนังสือเล่มนี้ สก็อตต์เสนอเหตุผลสำคัญว่าทำไมจึงควรศึกษาแม่น้ำ และพยายามเข้าใจแม่น้ำในฐานะที่มีชีวิต (River-as-alive) สก็อตต์เขียนข้อความสำคัญในบทนำและยกมาเขียนหลังปกด้วยว่า “แม่น้ำมีชีวิต ถือกำเนิดเปลี่ยนแปลง เคลื่อนย้ายช่องทางไหล สร้างเส้นทางใหม่เพื่อลงสู่ทะเล เคลื่อนตัวทั้งอย่างช้าๆ และอย่างรุนแรง แม่น้ำอุดมด้วยสิ่งมีชีวิต และสามารถตายลงอย่างกึ่งธรรมชาติ และบ่อยครั้งที่แม่น้ำถูกทำให้พิการหรือถูกทำให้ตาย” ข้อความนี้นำเสนอชีวิตของแม่น้ำที่ผ่านเรื่องราวเหมือนกับชีวิตอื่น ดังนั้น ชีวประวัติของแม่น้ำหนึ่งสายไม่ต่างจากชีวประวัติของผู้คนที่อยู่อาศัยริมฝั่งหรือสรรพสิ่งที่อยู่รอบแม่น้ำ สก็อตต์ชี้ให้เห็นมุมมองใหม่ว่าชีวิตแม่น้ำมีความซับซ้อน และสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอื่นอย่างลึกซึ้ง เป็นทั้งพื้นที่แห่งการเชื่อมต่อ พื้นที่การปะทะทางวัฒนธรรม และพื้นที่การแสดงอิทธิพลทางสังคมและการเมือง หนังสือเล่มนี้ยังพยายามทำให้เห็นว่าแม่น้ำเป็นผู้กระทำการ (Actor) ที่สำคัญ ซึ่งแต่ละบทของหนังสือชี้ให้เห็นการเป็นผู้กระทำการของแม่น้ำในฐานะที่สามารถกำหนด (Shape) รูปแบบสังคม การตั้งถิ่นฐาน กิจกรรมการเกษตร เรื่องเล่าและเรื่องราว

ความเชื่อและจิตวิญญาณ และการสร้างอารยธรรมของมนุษย์ แม่น้ำไม่ได้เป็นเพียงวัตถุหรือสิ่งของที่รอให้มนุษย์จัดการและกระทำ แม่น้ำจะเป็นอย่างนั้นในยุคที่มนุษย์พยายามควบคุมธรรมชาติ แต่หนังสือชี้ว่าแม่น้ำมีความสามารถในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมหรือกิจกรรมของมนุษย์ และสร้างความเข้าใจใหม่ว่าแม่น้ำเป็นการประกอบสร้างของสรรพสิ่งที่แตกต่างกันหลากหลาย ทำให้เกิดระบบที่สิ่งมีชีวิตทุกชีวิตต่างพึ่งพาเพื่อความอยู่รอด แนวคิดนี้ช่วยให้เห็นชีวิตของแม่น้ำที่เชื่อมร้อยและพึ่งพาสรรพสิ่งต่างๆ มีชีวิตและสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอื่นนอกเช่นชีวิตมนุษย์เอง

เมื่อมองงานชิ้นนี้ของสก็อตต์ผ่านขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิของธรรมชาติ (Nature rights) ที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สำคัญหนึ่งในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าหนังสือช่วยให้เข้าใจแนวคิดมากขึ้นผ่านการเขียนและตัวอย่างในหนังสือ หนังสือเล่มนี้ยังช่วยให้เข้าใจกลุ่มที่เคลื่อนไหวแนวคิดสิทธิของแม่น้ำ (River rights movement) ซึ่งเป็นขบวนการที่ผลักดันให้แม่น้ำได้รับสถานะทางกฎหมาย ปกป้อง ค้ำครอง และเคารพ ก็มีรากฐานจากการยอมรับว่าแม่น้ำเป็นผู้มีชีวิต ที่หลายประเทศมีการให้สถานะทางกฎหมายหรือการคุ้มครองแม่น้ำ เช่นในกรณีของแม่น้ำวังกานุย (Whanganui) ในนิวซีแลนด์ ซึ่งได้รับสถานะเป็นบุคคลทางกฎหมาย ในปี 2017 และมีสิทธิได้รับการคุ้มครองผ่านตัวแทนทางกฎหมาย การรับรองสิทธิของแม่น้ำคือการท้าทายความคิดที่เห็นธรรมชาติเป็นสมบัติของรัฐหรือทุน หรือเป็นเพียงทรัพยากรธรรมชาติ (Resource) และยืนยันว่ากลุ่มน้ำคือพื้นที่การอยู่ร่วมของสรรพชีวิตที่ไม่อาจถูกตัดสินโดยมนุษย์เพียงกลุ่มเดียว หนังสือเล่มนี้ช่วยอธิบายวิธีคิดเรื่องการทำให้แม่น้ำเป็นทรัพยากร (Resource-centric) ว่าเป็นความเข้าใจอันคับแคบที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric tunnel vision) ที่ทำให้แม่น้ำถูกทำให้เชื่องช้า และการทำเช่นนี้ก่อให้เกิดผลย้อนกลับ (iatrogenic effects) เช่น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำ และความสามารถในการฟื้นตัวของแม่น้ำ สก็อตต์เสนอมุมมองต่อธรรมชาติ

(Nature) โดยเฉพาะแม่น้ำ ให้เปิดกว้างไปกว่าการเป็นทรัพยากรที่มนุษย์และทุนสามารถขูดรีดเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไป ไปสู่วิถีชีวิตที่เห็นชีวิตอื่นที่เราต้องอยู่ร่วมอย่างเคารพกัน

การมองแม่น้ำเป็นชีวิตมิใช่เพียงทรัพยากรเพื่อมนุษย์เป็นความท้าทายต่อระบบการจัดการลุ่มน้ำในหลายประเทศและวิธีการจัดการน้ำแบบสมัยใหม่ (Modern water management) รวมถึงการจัดการน้ำในประเทศไทย ที่ยังคงเผชิญแรงกดดันจากการพยายามสร้างเขื่อน การผันน้ำ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การขยายตัวของเมือง และการขูดรีดทรัพยากรในยุคสมัยแห่งทุนและมนุษย์สมัย ความต้องการน้ำในเกษตรเชิงเดี่ยวอย่างมหาศาล และวิธีการจัดการน้ำที่ละเลยชีวิตและความเป็นไปของแม่น้ำ และที่สำคัญหนังสือเล่มนี้ยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดความยุติธรรมเชิงนิเวศ (Ecological justice) ที่มีความแตกต่างจากแนวคิดความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental justice) อยู่พอสมควร โดยหนังสืออธิบายและวิเคราะห์มุมมองความเป็นธรรมทางนิเวศ ผ่านความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง และสิทธิของธรรมชาติผ่านชีวิตและประวัติของแม่น้ำสายต่างๆ ด้วย

บทนำ: A Word about Rivers

บทนำมุ่งเสนอแนวคิดเรื่องแม่น้ำมีชีวิต แต่ละสายน้ำมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน และประวัติศาสตร์เฉพาะของตนเอง และสมเหตุสมผลอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องศึกษาประวัติศาสตร์ของแม่น้ำหนึ่งๆ หรือที่เรียกว่าชีวประวัติทางนิเวศของแม่น้ำ ในบทนำนี้สก็อตต์เสนอให้มองแม่น้ำ ไม่ใช่เพียงการทำความเข้าใจด้วยระบบศาสตร์หรือความรู้ทุกวิทยา แต่ทำความเข้าใจในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีชีวประวัติของตนเอง ที่เกิด เติบโต เคลื่อนไหว เปลี่ยนเส้นทาง สูญสลาย และถูกทำร้ายโดยมนุษย์ นี่คือการก้าวข้ามมโนทัศน์การทำความเข้าใจแม่น้ำของรัฐวิศกรรมที่เห็นแม่น้ำเป็นทรัพยากรให้ควบคุม มาเป็นมโนทัศน์ที่ยอมรับความสามารถในการเป็นผู้กระทำ (Agency) ของแม่น้ำ และยอมรับแม่น้ำใน

ฐานะผู้กระทำ (Actor) แนวคิดชีวประวัติทางนิเวศชวนให้ผู้อ่านศึกษาแม่น้ำในฐานะสิ่งที่มีประวัติชีวิตเฉพาะ ไม่ต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น แม่น้ำแต่ละสายที่ถูกจัดการด้วยความรู้ทางอุทกวิทยาแบบเดียวกัน แท้จริงแล้วมีประวัติศาสตร์ (History) และบุคลิกภาพ (Personality) ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความรู้ที่ถูกศึกษาในชีวิตของแม่น้ำหนึ่งนั้น สามารถกลายเป็นความรู้สากลได้ และสามารถนำไปใช้กับบริบทอื่นได้หรือไม่ เพราะแต่ละลุ่มน้ำมีอัตลักษณ์เฉพาะตามภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาในแต่ละลุ่มน้ำ และความสัมพันธ์กับผู้คนในแต่ละยุคสมัย แม่น้ำคือเครือข่ายของชีวิตจำนวนมาก ทั้งพืชน้ำ พืชริมน้ำ ปลา หอย นกน้ำ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์นักล่าต่างๆ ที่พึ่งพาจังหวะน้ำหลากและน้ำลดในการดำรงอยู่ตามฤดูกาล ระบบแม่น้ำจึงรวมถึงลำน้ำสาขา พื้นที่ชุ่มน้ำ พงน้ำหลาก และลำน้ำแยกที่ปากแม่น้ำทั้งหมด การเข้าใจแม่น้ำอย่างแท้จริงจำเป็นต้องมองแบบเป็นระบบองค์รวมว่า แม่น้ำ (Rivers) ให้มากกว่าน้ำ (Water) แต่เป็นพื้นที่ร้อยต่อแห่งชีวิตที่หล่อเลี้ยงความหลากหลายทางชีวภาพและโครงสร้างนิเวศของทั้งลุ่มน้ำและภูมิภาค ในบทหานี้ สก๊อตต์พยายามใช้กริยาของมนุษย์หรือพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงกับแม่น้ำ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงการวางวิธีคิดต่อธรรมชาติและแม่น้ำของหนังสือเล่มนี้ เพื่อเป็นฐานในการเข้าใจในบทต่อไป

บทที่ 1: Time and Motion

“Everything, literally everything, moves” เป็นประโยคที่อธิบายความเป็นแม่น้ำอย่างชัดเจน ในบทนี้ สก๊อตต์ชวนมองว่าธรรมชาติทั้งมวลอยู่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ไม่มีสิ่งใดหยุดนิ่ง ทั้งภูเขา ดิน ต้นไม้ หรือแม้กระทั่งแม่น้ำ บทนี้ผู้เขียนเน้นย้ำว่าแม่น้ำกับน้ำที่เป็นวัตถุ (Material) หรือในทางวิทยาศาสตร์เรียกว่า H_2O นั้นไม่เหมือนกัน แม่น้ำต้องไหลเพราะการไหลคือการคงความเป็นแม่น้ำ และแม่น้ำซับซ้อนมาก เมื่อขยายแนวคิดนี้ไปสู่เรื่องการไหล สก๊อตต์ชี้ให้เห็นว่าการทำให้น้ำอยู่นิ่งผ่านโครงสร้างการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน คันกั้นน้ำ ระบบชลประทานขนาดใหญ่ หรือแม้กระทั่ง

การพยายามปรับร่องน้ำหรือเปลี่ยนเส้นทางเดินน้ำด้วยโครงสร้างต่างๆ เป็นความพยายามของรัฐในการต่อต้านธรรมชาติที่มีพลวัตและเคลื่อนที่ของแม่น้ำและท้ายที่สุดมักนำไปสู่หายนะทางนิเวศและการสูญหายไปของชีวิตอื่น การทำให้น้ำหยุดนิ่งจึงเป็นการฆ่าความเป็นแม่น้ำที่ต้องไหล หรือการมีชีวิตของแม่น้ำที่เชื่อมโยงกับสรรพสิ่งทุกชีวิตผ่านการไหล ดังนั้นการไหล (Flow) คือ ธรรมชาติของน้ำและการพยายามหยุดหรือทำให้หยุดและกัก (Store) คือการหยุดธรรมชาติของน้ำ วิธีคิดเรื่องการหยุดน้ำผ่านโครงสร้างทางวิศวกรรมขนาดใหญ่สะท้อนการมองโลกที่ขาดความเข้าใจแบบสัมพันธ์และพลวัต หนังสือเล่มนี้ชวนวางวิธีคิดต่อโลกว่าโลกมิใช่สิ่งคงที่ แต่เป็นผลของการกระทำร่วมกันของมนุษย์-ไม่ใช่มนุษย์ (Human and more-than-human) และในบทนี้แม่น้ำถูกมองเป็น การประกอบกันของสิ่งที่แตกต่างหลากหลาย (Assemblage) จนทำให้เกิดระบบหรือชีวิตขึ้นมา แม่น้ำเป็นความสัมพันธ์ของชีวิตที่สร้างซึ่งกันและกัน แนวคิดนี้วางรากฐานทางความคิดให้กับหนังสือเล่มนี้ ว่าแม่น้ำคือโลกที่เคลื่อนไหวและเชื่อมต่อกับชีวิต บทนี้ ผู้วิพากษ์เห็นว่าผู้เขียนสะท้อนมุมมองต่อแม่น้ำกับการไหลว่าเป็นหัวใจของการรักษาสมดุล หากวิเคราะห์ผ่านมุมมองอุทกสังคม (Hydrosocial perspectives) จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนอธิบายถึงวิธีการหยุดน้ำให้ไหล ด้วยการลดความซับซ้อนของแม่น้ำให้เป็นเพียงสสารทางวิทยาศาสตร์ที่ง่ายต่อการจัดการ คำนวณ และศึกษาด้วยมุมมองทางวิทยาศาสตร์ และตัดลดความซับซ้อนในของน้ำมิติสังคมออก ซึ่งน้ำกับสังคม การเมือง และวัฒนธรรม แท้จริงแล้วไม่เคยแยกขาดแต่เป็นส่วนหนึ่งของการกันและกันโดยตลอด

บทที่ 2: Moving with the River

บทนี้ สก๊อตต์เสนอว่า ความพยายามเปลี่ยนการไหลอย่างอิสระสู่การหยุดนิ่งและควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จส่งผลกระทบมหาศาล เพราะในความเป็นจริงแม่น้ำคือระบบที่มีชีวิต เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา และในช่วงหนึ่ง ผู้เขียนอธิบายถึงการไหลของน้ำคือการเคลื่อนไหวของธรรมชาติ แม่น้ำ

และระบบที่เรียกว่าธรรมชาติและระบบนิเวศไม่ได้ตัดขาดออกจากกัน นอกจากนี้ ในบทนี้ยังอธิบายปรากฏการณ์ช่วงน้ำหลาก ว่าในฤดูกาลน้ำหลากของปี แม่น้ำมีความกว้างและยิ่งใหญ่มากกว่าช่วงน้ำลดหลายสิบเท่า การเพิ่ม ลด และเคลื่อนที่นี้ทำให้เส้นแบ่งระหว่างแผ่นดินกับสายน้ำแทบไม่มีอยู่จริง แนวคิดนี้ท้าทายเรื่องแผนที่และผังเมืองที่ถูกขีดเส้นแยกอย่างชัดเจนว่าอาจไม่ใช่ความจริงเชิงนิเวศของแม่น้ำและผืนดินที่เปลี่ยนแปลง ผันแปร เชื่อม แยก และถูกกำกับด้วยความหลากหลายและการไหลของน้ำอยู่ตลอดเวลา การขีดเส้นแบ่งในแผนที่นี้ทำให้แม่น้ำกลายเป็นทรัพยากรที่รัฐสามารถควบคุมได้ง่าย และจัดสรรความเป็นเจ้าของได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งทำให้ศาสตร์บางศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญบางสาขา ถูกสถาปนาให้มีสิทธิในการจัดการน้ำและความรู้ของผู้เชี่ยวชาญมีอำนาจเหนือความรู้อื่น

สก็อตต์ อธิบายว่า ก่อนที่มนุษย์จะตั้งถิ่นฐานถาวร ทั้งมนุษย์ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ และพืชพันธุ์ต่างดำรงชีวิตร่วมกับจังหวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งการไหลและการหลากของแม่น้ำ มนุษย์ไม่เพียงอาศัยอยู่ใกล้น้ำ แต่กิจกรรมของมนุษย์เคลื่อนที่และสัมพันธ์ไปกับจังหวะชีวิตของแม่น้ำ เช่น เมื่อน้ำหลาก สรรพสิ่งรอบแม่น้ำได้รับประโยชน์จากรอบน้ำหลากของแต่ละปีที่น้ำตะกอน ธาตุอาหาร และความชุ่มชื้นมาสู่ระบบนิเวศ แต่เมื่อมนุษย์เริ่มสร้างชุมชนที่หยุดนิ่งและพยายามบังคับให้แม่น้ำหยุดนิ่งด้วยการสร้างเขื่อน คันกั้นน้ำ และโครงสร้างชลประทานขนาดใหญ่ ระบบนิเวศที่มีชีวิตและเชื่อมต่อกับการไหลจึงสูญเสียความมีชีวิต น้ำหลากซึ่งเป็นกลไกการฟื้นตัวของธรรมชาติถูกทำให้หยุดลงและความหลากหลายของชีวิตและสรรพชีวิตหายไป บทนี้ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ควรทำให้แม่น้ำหยุดนิ่ง แต่ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับการเคลื่อนไหวและจังหวะชีวิตของแม่น้ำ มองว่าน้ำไหลและน้ำหลากไม่ใช่สิ่งที่ต้องควบคุม หากเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการสร้างชีวิต การไหลและการหลากของแม่น้ำคือการสร้างชีวิต และมนุษย์จึงต้องเรียนรู้อยู่ร่วมกับแม่น้ำ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยความอ่อนตนภายใต้ความไม่แน่นอนของธรรมชาตินี้

บทที่ 3: Agriculture and Rivers: A Long History

เนื้อหาในบทนี้สก็อตต์วางกรอบความคิดผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การเกษตรกรรม ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์สามารถปรับปรุงและสร้างความรู้ทางเทคนิค การเพาะปลูก รวมทั้งสร้างความรู้ทางชลประทานที่สามารถควบคุมแม่น้ำและธรรมชาติได้ การวิเคราะห์ผ่านประวัติศาสตร์ของมนุษย์และความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์คือผู้กระทำการฝ่ายเดียวอาจไม่ถูกต้อง สก็อตต์เสนอว่าไม่ใช่มนุษย์ เท่านั้นที่มีศักยภาพในการกระทำการ แต่เป็นพลังของแม่น้ำที่ไหล หลาก ท่วม และแห้งเหือดต่างหากที่ร่วมสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ในบทนี้ยังมีการกล่าวถึง ตะกอนดินและการเกษตรอย่างน่าสนใจ สก็อตต์แสดงให้เห็นผ่านตัวอย่างแม่น้ำใหญ่หลายสาย และอธิบายอย่างละเอียดผ่านการกระทำของแม่น้ำอิรวดี ว่า น้ำท่วมประจำปี คือ สถาปนิกที่แท้จริงของอารยธรรมการเกษตร น้ำท่วมทำหน้าที่เสมือนเครื่องจักรธรรมชาติที่ปรับปรุงดิน สร้างตะกอน เพิ่มความชุ่มชื้น และจัดการศัตรูพืชโดยไม่ต้องมีความรู้ชลประทานหรือเทคโนโลยีรัฐสมัยใหม่ ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่าความสามารถของมนุษย์ หากพิจารณาแล้วนั้น คือ การเรียนรู้ที่จะเคลื่อนไหวและดำเนินกิจกรรมตามจังหวะของแม่น้ำ ส่วนที่น่าสนใจคือสก็อตต์ ชี้ว่าความคิดเรื่องน้ำท่วมเป็นภัยพิบัติ เป็นมุมมองจากยุคสมัยรัฐราชการ หรือทุนนิยมสมัยใหม่ ไม่ใช่มุมมองของชุมชนลุ่มน้ำในอดีตแต่อย่างใด สก็อตต์ชี้ให้เห็นว่ารัฐในยุคสมัยใหม่ผลักดันการสร้างเขื่อน คันกั้นน้ำ และการควบคุมน้ำ เพื่อสร้างความมั่นคง แต่กลับทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล ดินและตะกอนเสื่อม ความหลากหลายทางชีวภาพหาย และผลผลิตเกษตรยังย่ำแย่ลง

ข้อเสนอหนึ่งที่น่าสนใจของบทนี้ สก็อตต์วิเคราะห์ผ่านภาคเกษตรกรรม และอธิบายว่า น้ำหลากและน้ำท่วมคือฐานของการผลิตชีวิต มีชีวิตจำนวนมากที่มากับความหลากหลายของสายน้ำ ปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่สิ่งที่ต้องจำกัดควบคุม และชวนให้คิดใหม่ผ่านการอธิบายเรื่องอารยธรรมและการเกษตรว่าไม่ได้มีเพียงรัฐหรือวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเท่านั้นที่เป็นผู้กระทำการหรือมีศักยภาพในการกระทำการ แต่แม่น้ำที่หลากและอิสระ ปราศจากการควบคุม ก็มีความสำคัญ

อย่างมากในการกำกับรูปแบบสังคมและส่งผลกระทบต่อรูปแบบการผลิต การสร้างอารยธรรม สังคมเกษตรกรรม หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คน หากมองย้อนกลับผ่านประวัติศาสตร์ของมนุษย์และการมองแม่น้ำในฐานะผู้กระทำการสำคัญ คำถามที่ว่าแม่น้ำทำอะไรกับสังคมมนุษย์ได้บ้าง เป็นมุมกลับที่น่าสนใจมากกว่า การตั้งคำถามว่ามนุษย์สามารถควบคุมแม่น้ำได้อย่างไรบ้าง ซึ่งในบทนี้สก็อตต์นำเสนอความสามารถของแม่น้ำที่กระทำต่อสังคมมนุษย์และอารยธรรมต่างๆ ไว้อย่างดี

บทค้น: Interlude: An Introduction to the Ayeyarwady

บทนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่เขียนร่วมระหว่างสก็อตต์และนักวิจัยร่วมที่เป็นชาวเมียนมา ได้แก่ Maung Maung Oo และ Naing Tun Lin ซึ่งช่วยให้เข้าใจการให้ความหมายของแม่น้ำและปฏิบัติการต่อแม่น้ำผ่านมุมมองของคนของอิรวดี โดยบทค้นนี้ อธิบายถึงบริบทและความเป็นไปของแม่น้ำอิรวดีอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทเฉพาะของแม่น้ำสายนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทมุ่งเสนอคำบรรยายอย่างประณีตของสก็อตต์และนักวิจัยร่วมที่มีต่อลุ่มน้ำอิรวดีผ่านการใช้แผนที่ เรื่องราว และรูปภาพประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตของแม่น้ำอิรวดีมากขึ้น บทค้นนี้ อธิบายชีวิตต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำอิรวดี ผ่านภูมิทัศน์ของแม่น้ำ ทั้งพื้นที่น้ำและพื้นที่ดิน และผ่านชีวิตสรรพสิ่งทั้งมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์อย่างหลากหลาย ทั้งวิญญาณ สัตว์น้ำ สัตว์ป่า พืชพรรณ ลำน้ำสาขาทะกอนและเกาะแก่ง มนุษย์ ประเพณี วิถีปฏิบัติ และความทรงจำทางวัฒนธรรมของชุมชน เผยให้เห็นประวัติชีวิตของแม่น้ำสายหนึ่งและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง บทนี้มีความน่าสนใจเนื่องจากมีการเขียนถึงความเชื่อและโลก (Worlds) ของคนอิรวดีที่มีต่อแม่น้ำ โดยเฉพาะเรื่องวิญญาณ (Nats) ที่สะท้อนโลกทัศน์ของคนในพื้นที่ที่มีต่อแม่น้ำ และแน่นอนว่าสามารถสะท้อนและท้าทายวิธีคิดแบบทวินิยม (Dualism) ที่พยายามขีดเส้นแบ่งธรรมชาติกับวัฒนธรรม การอธิบายแม่น้ำผ่านโลกของคนท้องถิ่นช่วยให้คลี่คลายวิธีคิด

การตรึงแม่น้ำและธรรมชาติด้วยแนวคิดวินิยม ซึ่งเป็นปัญหาในเชิงวิธีคิดในปัจจุบัน

บทที่ 4 Intervention

บทนี้มีจุดมุ่งหมายหลักในการชี้ให้เห็นว่า การแทรกแซงกายภาพของแม่น้ำหรือระบบลุ่มน้ำว่าจำเป็นต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ บุคลิกภาพ และเคารพชีวิตของแม่น้ำอย่างลึกซึ้ง สก๊อตต์อธิบายว่าประวัติศาสตร์การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของมนุษย์ก่อนยุคอุตสาหกรรมกับการแทรกแซงชีวิตแม่น้ำของรัฐส่งผลกระทบต่อระบบลุ่มน้ำแต่ไม่มากนัก โดยสก๊อตต์ขยายความการแทรกแซงไปถึงความเสียหายต่อภูมิทัศน์แม่น้ำในยุคอุตสาหกรรม ธุรกิจเหมืองแร่ เหมืองทราย และกิจกรรมอื่นๆ กิจกรรมเหล่านี้ยังเป็นผลจากโครงสร้างอำนาจของรัฐที่ใช้เทคโนโลยีเข้าควบคุมและทำให้แม่น้ำแข็งขังโดยไม่เข้าใจจังหวะชีวิตแม่น้ำ การแทรกแซงการไหลผ่านเขื่อนขนาดใหญ่ การผันน้ำเพื่อการผลิตไฟฟ้า การจัดรูปเพื่อการขนส่ง และคันกั้นน้ำแบบถาวร การขยายตัวของอุตสาหกรรม ละเมิดหลักการทางนิเวศของลุ่มน้ำและความเป็นแม่น้ำที่ต้องไหล การแทรกแซงนี้ทำให้การไหลของตะกอนหยุดลง วัฏจักรของชีวิตอื่นถูกรบกวน เช่น ฤดูกาลวางไข่ของปลา การเสื่อมโทรมของป่าชุ่มน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำลดลงอย่างไม่สามารถฟื้นคืนได้ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในท้ายที่สุด บทนี้ยังชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ที่ใช้ควบคุมน้ำของรัฐมิได้มีเป้าหมายเพียงการจัดการทรัพยากร แต่เป็นการจัดระเบียบคนและพื้นที่ผ่านการจัดการน้ำ การควบคุมน้ำคือการควบคุมคนและพื้นที่ บทนี้จึงไม่เพียงวิพากษ์โครงสร้างวิศวกรรมน้ำ แต่ยังวิจารณ์จินตนาการของรัฐที่มองแม่น้ำเป็นโครงสร้างพื้นฐานและทุนของการพัฒนากระแสหลัก แทนที่จะเป็นระบบนิเวศที่มีชีวิต ซึ่งปัจจุบันปัญหาเรื่องสายน้ำปนเปื้อนสารพิษที่เป็นปัญหาท้าทายของภูมิภาคเอง ก็เป็นผลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมเหมือง ที่หากมองผ่านแนวคิดของสก๊อตต์แล้วก็คือการแทรกแซงระบบนิเวศของแม่น้ำในลักษณะหนึ่ง

บทนี้ ชวนให้ผู้อ่านคิดและทำความเข้าใจกระบวนการทำให้ระบบธรรมชาติที่มีความซับซ้อนสูง เช่น ระบบลุ่มน้ำ ให้มีความเรียบง่าย (Simplified) ซึ่งแน่นอนว่ากระบวนการลดทอนให้เรียบง่ายนี้ทำให้รัฐสามารถแทรกแซงควบคุม และบริหารจัดการได้ง่ายด้วย การลดความซับซ้อนของแม่น้ำเอื้อต่อการแทรกแซงในรูปแบบของวิศวกรรมแบบโครงสร้างแข็ง และขนาดใหญ่ที่มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือรีดเค้นผลผลิตสูงสุดจากแม่น้ำในฐานะทุนการผลิตและเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลลัพธ์มักเกิดขึ้นและสำเร็จในระยะสั้น แต่ในระยะยาวนั้น โครงสร้างแข็งเหล่านี้ขัดขวางวงจรธรรมชาติ ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ ตัดการไหลของตะกอน และทำให้ความสามารถในการฟื้นตัวของลุ่มน้ำเสื่อมถอยลงในระยะยาว ซึ่งมนุษย์เองต้องพึ่งพาสิ่งเหล่านี้เช่นกัน ดังนั้น การแทรกแซงของรัฐจึงไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของแม่น้ำ แต่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและการฟื้นตัวของแม่น้ำในระยะยาว การแทรกแซงให้น้ำหยุดไหลจึงเป็นกระบวนการลดทอนความมีชีวิตของแม่น้ำเช่นกัน

บทที่ 5: Nonhuman Species

บทนี้ถือเป็นบทสำคัญบทหนึ่งที่พยายามพาผู้อ่านก้าวข้ามวิธีคิดแบบการยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ด้วยการนำเสนอสิ่งมีชีวิตอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ (Nonhuman species) สรรพสิ่งผู้อยู่ร่วมโลกและแบ่งปันโลกร่วมกับมนุษย์ และใช้ชีวิตกับแม่น้ำเฉกเช่นมนุษย์ สก๊อตต์ใช้วิธีการเชิงวรรณกรรมเพื่อรื้อถอนความคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentrism) ในการจัดการทรัพยากรน้ำและแม่น้ำที่มนุษย์สร้างการจัดการ ความรู้ทางวิศวกรรม และใช้อำนาจในการควบคุมแม่น้ำโดยยึดความต้องการของมนุษย์เป็นหลัก ส่งผลให้การตัดสินใจชีวิตของแม่น้ำขาดการพิจารณาถึงสรรพสิ่งอื่นๆ ทั้งสัตว์น้ำ พืชน้ำ ตะกอน เมล็ดพันธุ์ และจุลินทรีย์ ซึ่งรวมกันประกอบสร้าง พังพา และทำให้แม่น้ำยังคงมีชีวิต บทนี้จึงทำให้ผู้อ่านตระหนักว่า ความเข้าใจแม่น้ำในฐานะศูนย์รวมชีวิต และการมีชีวิตของแม่น้ำไม่สามารถมองผ่านการยึดความต้องการ

ของมนุษย์ เพราะหากมองผ่านแว่นของมนุษย์ ย่อมเป็นความเข้าใจที่บกพร่องเชิงนิเวศอย่างสิ้นเชิง สก๊อตต์นำเสนอความสำคัญของแม่น้ำต่อสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์เพื่อโต้แย้งว่าความหลากหลายของชีวิตในแม่น้ำไม่ได้เป็นเพียงทรัพยากร หากเป็นผู้สร้างและเชื่อมต่อในระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ตั้งแต่การหมุนเวียนสารอาหาร การสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำ การกำกับการเคลื่อนของธาตุอาหาร ไปจนถึงการช่วยปรับสมดุลของสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของตะกอน สิ่งมีชีวิต และสรรพสิ่งอื่นๆ ล้วนเป็นผู้ผลิตและผู้กำกับสุขภาวะของแม่น้ำเช่นกัน การตัดสินใจเชิงนโยบายที่ยกมนุษย์เป็นศูนย์กลางและสถาปนาให้มนุษย์เหนือกว่าสรรพสิ่งอื่น ไม่เพียงไร้มิติของความเป็นธรรมเชิงนิเวศ (Ecological justice) แต่ยังบ่อนทำลายฐานของชีวิตที่มนุษย์เองต้องพึ่งพา บทนี้จึงเป็นการเรียกร้องให้เห็นแม่น้ำในฐานะโลกของการอยู่ร่วมของหลายสายพันธุ์ (Multi-species) และชี้ว่า หากแม่น้ำถูกออกแบบโดยปราศจากเสียงของผู้ที่ดำรงชีวิตในแม่น้ำ ย่อมเป็นการออกแบบที่นำไปสู่หายนะทางนิเวศและสะท้อนความไม่เป็นธรรมทางนิเวศอย่างสิ้นเชิง

แม่น้ำไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การเป็นทรัพยากร การให้ความหมายแม่น้ำเช่นนี้เป็นมุมมองที่จำกัดและเป็นวิกฤติทางวิธีคิด มุมมองดังกล่าวเป็นวิธีคิดที่คับแคบ เพราะแม่น้ำมีบทบาทมากกว่านั้นมาก และไม่อาจถูกเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์หากยังยึดมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของการตีความและผ่านความต้องการของมนุษย์ บทนี้ชวนให้ผู้อ่านเข้าใจแม่น้ำผ่านสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และเห็นแม่น้ำในฐานะศูนย์รวมของสรรพชีวิต (*Assemblage of life forms*) มนุษย์ไม่ใช่ผู้ครอบครองหรือผู้มีสิทธิตัดสินชะตาแม่น้ำแต่เพียงฝ่ายเดียว หากเป็นเพียงหนึ่งในชีวิตหนึ่ง (Being) ร่วมกับสรรพสิ่งอื่น การเปลี่ยนมุมมองจากการจัดการแม่น้ำเพื่อมนุษย์ควรเปลี่ยนสู่การเข้าใจแม่น้ำในฐานะพื้นที่แห่งการอยู่ร่วมของหลายสายพันธุ์ที่ต่างมีคุณค่าและสิทธิในการดำรงอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางนิเวศ

บทที่ 6: Iatrogenic Effects

บทส่งท้ายชี้ให้เห็นว่า ปัญหาต่างๆ ของแม่น้ำในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ แต่เกิดจากความตั้งใจที่ผิดพลาดของมนุษย์ สก๊อตต์อธิบายว่า ความพยายามในการควบคุมธรรมชาติ โดยเฉพาะการทำให้แม่น้ำเชิงซ้ำ หรืออาจหยุดนิ่ง ผ่านเขื่อน ระบบชลประทาน หรือการจัดการน้ำแบบวิศวกรรม เพื่อทำให้ธรรมชาติเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด ส่งผลกระทบอย่างมากในปัจจุบัน สก๊อตต์เรียกผลลัพธ์เหล่านี้ว่า ความเสียหายที่เกิดจากการแก้ปัญหา (iatrogenic) และแม้ว่ามนุษย์ไม่ได้ตั้งใจ แต่ความคิดที่มองว่าธรรมชาติอยู่เพื่อมนุษย์ คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้โลกเสื่อมโทรมจนถึงขั้นวิกฤติเหมือนเช่นที่ประสบในปัจจุบัน ในบทนี้สก๊อตต์อธิบายอาการของแม่น้ำที่เกิดขึ้นจากความหวังดีของมนุษย์ ที่สะท้อนผ่านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำ การสูญเสียพันธุ์ของปลาและพันธุ์พืช และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ว่าปัญหาเหล่านี้เป็น การที่แม่น้ำต่อต้านการควบคุมและการจัดการ อันมาจากความหวังดีของมนุษย์ แม้การวิพากษ์มุมมองการมนุษย์เป็นศูนย์กลางจะไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับนักวิชาการสายสิ่งแวดล้อม แต่หนังสือเล่มนี้ช่วยทำให้เห็นวิธีการมองโลกที่มักถูกมองข้ามว่าธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ควบคุมได้ตามใจ โดยเฉพาะบทสุดท้ายนี้ ที่สะท้อนศักยภาพในการกระทำการของธรรมชาติ ในบทนี้ สก๊อตต์เสนอถึงศักยภาพของการกระทำการต่อต้าน (Resistant agency) ของแม่น้ำที่ไม่ปรับตัวหรือทำตามตามความต้องการมนุษย์เสมอไป เมื่อมนุษย์บังคับแม่น้ำให้หยุดนิ่งและเชิงซ้ำ

โดยสรุปแล้ว ผู้วิพากษ์เห็นว่าหนังสือ In Praise of Floods: The Untamed River and the Life It Brings ช่วยเปิดมุมมองและวิถีดิตต่อน้ำท่วมและน้ำหลาก เป็นหนังสือที่ไม่ได้บอกว่าต้องจัดการภัยพิบัติอย่างไร แต่เสนอวิธีคิดที่น้ำท่วมและน้ำหลากสามารถเป็นอะไรบ้างและนำมาซึ่งอะไรบ้าง ในส่วนหนึ่งของหนังสืออ้างถึงคำสอนหนึ่งที่ว่า “No mud, no lotus” ที่เปรยว่าหากไม่มีโคลนตมก็ไม่มีบัว ซึ่งสก๊อตต์นำมาขยายความต่อในบริบทของแม่น้ำว่า

“No flood, no river” ที่หมายความว่า น้ำท่วมและน้ำหลากนั้นเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของแม่น้ำ และน้ำต้องท่วมและหลากเพื่อให้ชีวิตของแม่น้ำ และสรรพสิ่งอื่นดำรงอยู่ หนังสือเล่มนี้เปิดพื้นที่ให้เรามองแม่น้ำในฐานะ “ผู้มีชีวิต” และ “ผู้กระทำการ” มากกว่าการเป็นทรัพยากรที่รอการควบคุม ซึ่งถือเป็นการท้าทายระบอบความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรแบบสมัยใหม่ที่มุ่งควบคุมธรรมชาติเพื่อรองรับการพัฒนาและความต้องการของมนุษย์และทุน และวิธีคิดและการวางตำแหน่งมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ให้เข้าใจโลกและภววิทยาแบบที่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน (Relational ontology)

ในแง่มุมมองการพัฒนาแล้ว หนังสือเสนอวิธีคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการรื้อถอนรากฐานของการพัฒนากระแสหลัก ซึ่งมักตั้งอยู่บนสมมติฐานว่ามนุษย์สามารถควบคุม ปรับแต่ง และทำให้ธรรมชาติเป็นทุนการผลิตที่กระทำได้ผ่านโครงสร้างพื้นฐาน ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ สถาบันของรัฐ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ หนังสือเล่มนี้ยังชวนตั้งคำถามเรื่องการวางตำแหน่งและความต้องการของมนุษย์ไว้สูงสุดในฐานะที่มีอำนาจในการเป็นผู้กระทำการหนึ่งเดียวแต่ชี้ให้เห็นว่าแม่น้ำและธรรมชาติก็สามารถเป็นผู้กระทำการได้ และยังชี้ให้เห็นว่าการลดทอนแม่น้ำให้เหลือเพียงวัตถุทางวิศวกรรม ทรัพยากร และทุนทางธรรมชาติ ทำให้รัฐและผู้เชี่ยวชาญเพิกเฉยต่อความซับซ้อนทางนิเวศ สิทธิของธรรมชาติ จังหวะชีวิตของแม่น้ำ และซับซ้อนทางนิเวศของกลุ่มน้ำที่พึ่งพาและสัมพันธ์กันของทุกสิ่ง ดังนั้นการจัดการน้ำท่วมและน้ำหลากแบบรวมศูนย์และเน้นการควบคุมและขาดความเข้าใจกลุ่มน้ำและธรรมชาติ ว่าแท้จริงแล้วอาจเป็นกระบวนการผลิตภัยพิบัติที่มนุษย์สร้างเอง ดังที่เห็นในปัจจุบันนี้ สถานการณ์น้ำท่วมหลายพื้นที่ เช่น ในพื้นที่รับน้ำ โดยเป็นการจัดการน้ำที่มุ่งเน้นข้อมูลด้านปริมาณน้ำ แต่ขาดการบูรณาการมุมมองอื่น เช่น การใช้ที่ดิน การเสื่อมของระบบนิเวศ การหายไปของภูมิปัญญาการเพาะปลูก ความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่เสียสละ และความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม

หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแม่น้ำว่าเป็นมากกว่าน้ำ (water) หรือเป็นเพียงสสารทางวิทยาศาสตร์ (H_2O) แต่ซับซ้อน ดังนั้นการแทรกแซงใดโดย

ปราศจากความเข้าใจลุ่มลึกต่อนิเวศลุ่มน้ำหรือความเข้าใจชีวิตและประวัติของแม่น้ำอย่างลึกซึ้ง อาจส่งผลกระทบต่อมหาศาล หนังสือเล่มนี้ชวนคิดต่อว่ามนุษย์สามารถควบคุมธรรมชาติได้หรือไม่ และมนุษย์มีอำนาจหรือมีศักยภาพเหนือกว่าธรรมชาติหรือไม่ การที่มนุษย์พยายามจัดการสิ่งแวดล้อมหรือควบคุมแม่น้ำนั้น อาจทำให้ไม่คำนึงถึงการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ซึ่งการสร้าง ความยืดหยุ่นและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นอีกประเด็นสำคัญในเรื่องภัยพิบัติ เช่นกัน หากมองเรื่องการสร้างความยืดหยุ่นผ่านงานชิ้นนี้ของสก็อตต์ ทำให้เข้าใจน้ำท่วมหรือน้ำหลากว่าเป็นจังหวะชีวิตของแม่น้ำตามฤดูกาล น้ำท่วมน้ำหลากและน้ำแห้งเป็นการเต้นจังหวะของแม่น้ำ (Flood pulse) ที่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นที่เป็นเสมือนวัฏจักรและเป็นจังหวะชีวิตของแม่น้ำ แม่น้ำมี ชีวิต มีบุคลิกในแต่ละฤดูกาลที่แตกต่าง และการหลากของน้ำก็เป็นโอกาสของการเชื่อมต่อของหลายสรรพสิ่งทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต หรือมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ หนังสือเล่มนี้ยังสะท้อนให้เห็นการโต้กลับและศักยภาพในการกระทำ การของแม่น้ำที่ต่อต้านและขัดขึ้นต่อการพยายามควบคุมและจัดการโดยมนุษย์ ยิ่งพยายามควบคุม การขัดขึ้นของแม่น้ำก็ยิ่งมากขึ้นตามไปด้วย

สุดท้ายนี้ แม่น้ำมีความซับซ้อนและการจัดการน้ำจำเป็นต้องทำความเข้าใจใหม่ว่าแม่น้ำมีชีวิตและควรได้รับการเคารพ และคุ้มครองจากการแทรกแซงหรือการดำเนินการที่ทำลายความสามารถในการฟื้นตัวตามธรรมชาติ การแทรกแซงและการดำเนินการใดๆ ควรพิจารณาด้วยความลึกซึ้งและเข้าใจนิเวศทั้งระบบ ลดการจัดการน้ำแบบรวมศูนย์และเบ็ดเสร็จโดยรัฐ และเปิดพื้นที่ในกระบวนการออกแบบนโยบายที่ให้สิทธิ เสี่ยง และอำนาจต่อรองแก่ทั้งแม่น้ำและชุมชน วิธีคิดที่สก็อตต์เสนอจะเป็นก้าวสำคัญในการทำความเข้าใจ การพัฒนาที่สร้างความเป็นธรรมทางนิเวศ ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม และเป็นธรรมต่อมนุษย์และสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และเป็นก้าวที่มีความสำคัญอย่างมากในยุควิกฤตสิ่งแวดล้อมที่โลกกำลังเผชิญอยู่